

saját nyomorúságuk ébresztett rá az igazságra.

Mindez igen érdekes, formailag újításnak is tűnik első pillanatban, valóságban azonban mégis a műalkotás rovására megy. Ugy érezzük, egységesebb, meggyőzőbb lett volna, ha ezek együtt és egyszerre élnek, formálódnak a regényben s a reflexiók helyett maga az eleven élet tesz bizonyosságot s fejezi ki az író mondanivalóját.

SERES JÓZSEF

RICHARD WRIGHT: FEKETÉK ÉS FEHÉREK. (Dante.)

Az amerikai kapitalista társadalom legkiáltóbb szegényletes problémáját, a négerkérdést tárja elénk e könyv a maga teljes, brutális valóságában.

Egy néger beszél el e könyvben saját sorsát s ezért hiteles Wright írása. Öntudatos, felvilágosult fekete ember a főszereplő; az ő kinokkal teli útja, vergődése nyit távlatot előttünk a megaláztatott milliók élete felé. Ma, akik már a társadalmi felemelkedés útjára tértünk, sokat tanulhatunk e könyvből. Látjuk az osztálytagozódás kiáltó ellentéteit és meggyűlöljük a Dél hitvány tradícióit, melyek oly nagy szakadékokat támasztanak ember és ember között.

A regény műfajilag is egységes, majdnem hibátlan. Stílusa erőteljes, színes. Lélektani motiválása helyenként megdöbbentő. A fordítást Kőszegi Imre végezte figyelemreméltó hűséggel.

HORVÁTH IMRE

ARANY JÁNOS ÉS PETŐFI SÁNDOR LEVELEZÉSE. (Hungária.)

Ez a kis kötet a klasszikus és ezért örökké modern magyar költészet két legnagyobb alakjának a leveleit tartalmazza. A levélváltás Petőfi 1847 február 4-én kelt levelével kezdődik (az ismeretes Arany János-hoz című verssel együtt): A 62 darabból álló ciklus utolsó levele ugyancsak Petőfié, 1849 július 11-ről, Mezőberényből. Arany többek között ezt írta jegyzéként erre a levélre: „És ez hozzám utolsó levele Petőfinék. Mező-Berényből Váradra, s onnan Erdélybe ment, hogy Bemhez csatlakozzék; ... sietett meghalni!”

Petőfi és Arany barátságáról felesleges bármiféle mondani, ez mindenki előtt ismeretes, másrészt a könyv előszava bővebben kifejti.

Az előszó három részből tevődik ösz-

szre: az első Gyulai Pál méltatása a két költő barátságáról (1883., Kiszaludytársaság), azután részlet Arany László bevezetéséből, melyet apja hátrahagyott iratai és levelei elé írt (1888), végül a harmadik rész Szendrey Júlia naplója és levelei kiadásából való (1930., Mikes Lajostól). Amint látjuk tehát, az előszó nem egységes, sem szerkezetileg, sem időbelileg, habár a részletek jól kiegészítik egymást s kellő világossággal értesítenek bennünket a levelezés körülményeiről, (ezt elősegítik a levelekhez csatolt jegyzetek is) s magáról a levélananyag sorsáról, kiadásukról, az egyes levelek lappangásáról, stb.

Mégis érezhető hiánya ennek a kétségtelenül értékes könyvnek, hogy nem kapott egységes bevezetést. Még ennél is súlyosabb hiba az, hogy a két költő barátságának méltatását Gyulai Pál szavaira bizza, amelyek ezelőtt 65 évvel hangzottak el, s minden alapvető megállapításaik ellenére is ma már átértékelésre és kiegészítésre szorulnak. Azt hisszük, hogy irodalomtörténészeink közül bizonyára vállalkozott volna valaki erre a szép feladatra s új szempontok felvetésével modern átértékelését nyújtotta volna a két költő összekötő barátságának.

BÁNKUTI IMRE

SZIKLAY LÁSZLÓ: LAUNER ISTVÁN. EGY 1848. ÉVI SZLOVÁK RÖP-IRAT SZERZŐJE. (A Pázmány Péter Tudományegyetemi Szlovák Filológiai Intézet kiadása.)

A szlovák irodalom ismertnevű kutatója, Sziklay László ezuttal a centenáriumi évek megfelelően 1848-as témával foglalkozik. Könyve alapvetően tisztázza a szlovák nemzetiségi megmozdulásnak néhány fontos szellemtörténeti hátterét és ezzel kapcsolatban foglalkozik Launer Istvánnak, a nemzeti megbékelés hirdetőjének életével. Tanulmánya bő magyar, de főleg cseh-szlovák nyelvű irodalomra támaszkodva tudományos módszerrel ismerteti a Felvidék 1848-as történetének egy jelentős mozzanatát.

A tanulmány jelentősége túlnő egy intézeti kiadvány értékén. Nemcsak azért, mert egy 1848-as, kétségtelenül jelentős szerepet játszó személy életrajzát adja, hanem magának a tanulmánynak az útmutató szerepe is jelentékeny. Ma sokat beszélünk a nemzeti-ségi kérdésről, a szabadságharcról; de ez nem jelenti azt, hogy ezen a téren már mindent el is végeztünk. Sőt! A

hátralévő feladat csak hosszú és fárad-
ságos munkával oldható meg. Különbösen
áll ez az életrajzirodalomra. Ezért fok-
zottabb jelentőséget kell tulajdonítanunk
minden olyan munkának, amely tudomá-
nyos módszerrel valamely történelmi
személy életrajzát adja. Kétszeres örömmel
fogadjuk, ha a szabadságharcban
szereplők valamelyikéről szól a munka,
mint Sziklay könyve is.

Sziklay Lászlónak ez a tanulmánya
kétségtelenül jelentékenyen hozzájárul a
nemzetiségi probléma komplexumának
világos, igazságos és részrehajlatlan tör-
téneti megvilágításához és egyben jelentős
figyelmeztetés azokra az adósságokra,
amelyeket a magyar történetíróda-
lomnak le kell rólnia nemcsak a szlovákok,
hanem többi nemzetiségeink felé is.

BÁNKUTI IMRE

PAUSZTOVSZKIJ: KARA BUGAZ.
(Új Magyar Könyvkiadó.)

Az író elvezet bennünket a Kaspi-
tenger vidékére, hol a rejtelmes Kara
Bugaz öböl fekszik, s amelyet a hajók
nagy ivben, messze elkerülnék. Az öböl
sivatag környékezi, mely alatt köölaj,
szén s egyéb nyersanyag rejtőzik mér-
hetetlen mennyiségben. Maga az öböl
is a természet csodálatos vegyi ipar-
telepe: minden télen hatalmas tömeg-
ben csapódik ki az öböl vizéből a mi-
rabilit, ez a fontos nyersanyag, melyet
üvegkiszítésre használnak. Ezt meséli
el az író ebben a könyvében, s végig-
vezeti az olvasót az öböl történetén:
Zserebcov hadnagytól, Karelintől, az
öböl első kutatóitól kezdve egészen ad-
dig, amíg a szovjet kormány végre be-
hatóan foglalkozik az öböl s környéké-
nek hatalmas vegyi kombináltá váló át-
alakításának tervével. Az író könyvében
módot talál arra, hogy bemutassa az
Októberi Forradalom pillanatfelvétél-
szerű epizódjait; a nomád turkmenek
életét, s bemutassa: hogyan küzd a
szovjet ember a természettel, az ottani
népek maradi gondolkodásmódjával, ho-
gyan dolgoznak azon, hogy hazájukat
felvirágoztassák. És az egyes típusok,
melyek a szovjet ember hű képét ad-
ják: Miller, akit a denikinisták kegyet-
lenkedései nem tudtak megtörni, vagy
Horobryh mérnök, aki, ha egyszer va-
lamibe belefogott, addig nem hagyta
abba, míg feladatát jól el nem végezte.
Vagy ott van Barily, aki a nép fel-
világosításán fáradozott, ezek mind-
mind az igazi embertípusok, akik nem

törődnek a nehézségekkel és az ember-
telen viszonyok között is elvégzik be-
csületes munkájukat.

Az optimista realizmus könyve ez,
hol az író azzal fejezi be regényét: ho-
gyan képzei el Kara Bugaz sorsát egy
vegyeszlány, egy mérnök s egy ün-
dő. A fordítás Fedor János munkája.

KORONGI MIKLÓS

MÉREI GYULA: MEZŐGAZDASÁG
ÉS AGRÁRTÁRSADALOM MAGYAR-
ORSZÁGON 1790—1848. (Keleuturópai
Tudományos Intézet.)

Örvendetes, hogy 48 ünneplése nem
merül ki üres frázisokban, hanem a ma-
gyar tudományosság alapos kutatómun-
kával derít fényt a 48 körüli esemé-
nyekre s ezzel ünnepli legméltóbban a
száz évvel ezelőtti magyar átalakulást.
Történelmünknek legizgatóbb korszaka
épp a 48-at megelőző — a maihoz any-
nyiban hasonló — néhány évtized: a
reformkor. Ennek a kornak megértésé-
hez ad kitűnő megalapozást ez a könyv,
s e könyv megjelenése óta — s ez ör-
vendetes másodsor! — több fiatal tör-
ténéskutatóknak, *Spira Györgynek*,
Stern Pálnak, *S. Sándor Pálnak*, *P. Zsig-
mond Pálnak* a *Válóság* és a *Társadalmi
Szemle* hasábjain megjelent gazdaság-
és társadalomtörténeti analízisei. Vala-
mennyi mű, így az ismertetendő is, ki-
tűnően mutat rá a magyar feudalizmus
kialakulására és nehézségeire; a nagy-
birtokok kialakulására; hagyományos
robotmunkára támaszkodó parasztgaz-
dálkodású termelésre; az ezzel ellen-
tétben kifejlődő kapitalista birtokkeze-
lésre; az ezt lehetővé tevő gabona- és
gyapjúkonjunktúrára. Ezekből a gazda-
sági tényekből kitűnően kielemezhető a
társadalomképző erők, ezekből a poli-
tikai gondolkodás két alapvető formája:
a haladás és maradás. A bomló feuda-
lizmus társadalmi is plasztikusan vető-
dik elénk: a hagyományosan gondol-
kodó feudális nagy- és középbirtokosok,
a kapitalista átalakulás haladó főuri hí-
vei, a ténkrementő kismenesség, és a
zselléresedő jobbágyosság. A képet kitű-
nően jelzi az „ideológiai fölépítmény”-
nek tekinthető törvényhozás: a reform-
országgyűléseknek a jobbágykérdésben
hozott, a maguk jellegzetes felemássá-
gukkal, javítani akaró s mégis rosszabbat
okozó, toldozó-foltozó határozatai.

Ugyanekkor általános érvényű társa-
dalomfejlődési elvek is elvonhatók ebből